

- måned, medens Olsvig (sm.st., 54) udstrækker det til hele universitetsferien. At det skulde være just i juli synes ikke at fremgå noget sted.
9. Se: Tori Haring-Smith, *From Farce to Metadrama. A Stage History of The Taming of the Shrew 1594-1983*, Contributions in Drama and Theatre Studies, Number 16, 10-12.
 10. Anf.v. (ovf. n. 7), p. cxiii.
 11. P. viii i Levins udg. (1856).
 12. *Kritiske Efterretninger om den Kongelige danske Skueplads ... 1778-80*, udg. Kbh. 1839 af C. Molbech, s. 2.
 13. Se Erik Christiansen, *Politisk teoridannelse i antikken* (Kbh. 1974), 195-197 og Person- og sagregister under 'anakyklosis' og 'forfatningsformernes kredsløb'.
 14. Episteludg.s bd. VII (Kbh. 1953), 201.
 15. Sueton, Gaius Caligula 58.
 16. *Peder Paars og Skæmtedigtene* i 'Festudgaven 1922' (Kbh. og Oslo 1925), 419. Liebenberg har i de *Mindre Poetiske Skrifter* (Kbh. 1866) ikke fundet en forklaring nødvendig.
 17. Holberg har, som nævnt, meddelt hvad han mente om M. Brutus i ep. 324. Det bemærkes, at når index til Billeskov Jansens episteludgave (VIII, 63) under Brutus, Marcus Junius henviser til 'VI 205' er det ikke rigtigt; det dér meddelte citat fra Gilbert Burnet nævner også L. Brutus 'sous le regne des Tarquins'. Henvisningen hører til under 'Brutus, Junius d. Æ.'

Mogens Leisner-Jensen

Oehenschläger og Vergil.

... die Geister des Horats,
Virgils, Ovids und Propertz
werden mich nun vielleicht
künftig als 'Sohn' grüßen ...!

Et eksempel på en lykkelig forbindelse af nomen og epithet finder man i anden linie af Oehenschlägers fædrelandssang *Der er et yndigt Land*, hvor det hedder »Det staaer med brede Bøge«. Udtryksmæssigt overhører man ikke allitterationen, uden at den dog insisterer, medens »brede Bøge« indholdsmæssigt »provides size, solidity and stability to the trees; one needs to remind oneself of the impressive beech trees in contemporary Danish landscape painting, as for instance in P. C. Skovgaard's, to glimpse the mental image a 19th century singer would connect with them».²

Når man ud fra en nutidig betragtning – mod Oehenschlägers formulering – umiddelbart kunne synes, at bøge er høje snarere end brede, er det en konsekvens af den omlægning af skoven, der var resultatet af udskiftningen i 1780'erne og fredskovsloven af 1805, en ændring, som ikke skulle vinde bifald hos romantikkens kunstnere. Som det hedder om Oehenschläger: »De Bøge, Digterkongen

besang, var jo netop Resterne af Fortidens Skovsceneri, i hvis Rummelighed Løvmasserne havde kuplet sig; thi efterhaanden som Nytteprincippet fik mere Magt, blev Træerne af en anden Struktur, der fyldte den sluttede Bevoksning med ranke Stammer og stakkels, forklemte Kroner. Den Skov, Romantikerne elskede, var den gamle, som nu skulde omskabes, de brede Kæmpetræer, de kratfyldte Sletter, hvis Vildhed betog Fantasien.«³ Således er »brede Bøge« ikke blot fuldt ud dækkende for Oehlenschlägers ideal, men modsvarer også faktiske forhold inden for forstkulturen.

Om vi står over for en formulering, der er udsprunget af Oehlenschlägers egen genius, er ikke ganske sikkert: Der kan være tale om et litterært lån. Allerede i 1639 hedder det nemlig i Peder Jensen Roskildes oversættelse af Vergils første ekloge⁴

I Skyggen under Bøgen bred

hvor »Bøgen bred« er en meget præcis gengivelse af forlægget (Buc. 1.1)

...patulae...fagi

Formålet med oversættelsen var at støtte latinskoledrengene i arbejdet med den latinske tekst; det fremgår af fortalen, hvor han siger, at han »effter gode Venners tilskyndelse (har) udsat samme Bukoliske Materie paa Danske Rim jefnt ud ved et slag saa egentligen oc korteligen som allerbest til den enfoldige Mecnings forstand skee kunde at en Discipel uden sin Skolemesters eller Hørers vidløfftig besværing kand selff den Latinske Text letteligen forstaa«. At arbejdet havde en vedholdende målgruppe ses af, at en anden udgave så dagens lys i 1680.⁵

I det følgende århundrede påbegyndte Fr. Chr. Schönau arbejdet på en samlet prosaoversættelse og kommentering af alle Vergils værker, igen næppe uden henblik på skolen. Han nåede imidlertid kun at udgive *Bucolica* (1753; en senere edition er uden angivelse af udgivelsesåret).⁶ Man aner en påvirkning fra Peder Jensen Roskilde, når Schönau oversætter begyndelsen af eklogen »Min kiære Tityre! du ligger og løier dig under Skyggen af den brede Bøg». ⁷ Det er bestemt ikke indlysende, at man i en oversættelse af »patulae ... sub tegmine fagi« (Buc. 1.1) vil sige »under skyggen«, så meget mere som denne oversættelse er på sin plads få linier senere, hvor det hos Vergil hedder »in umbra« (Buc. 1.4), ligesom »patulae« ikke nødvendigvis behøver oversættes med »brede«; der er da heller ikke andre danske oversættere, der på nogen af disse to punkter går Schönaus (eller Peder Jensen Roskildes) vej.⁸ At Schönau har kendt til eksistensen af denne sin forgænger fremgår i øvrigt explicit af, at han i værkets slutning i en henvendelse til abonnenterne gør sig overvejelser om, hvorvidt han også skal bringe en udførlig kommentar til *Georgica* og *Æneiden*, hvorunder han opregner andre, der kun har oversat og kommenteret dele af antikke forfatterskaber, blandt disse »Roeschilde Virgili Eclogas«.⁹

En fast bestanddel af pensum i europæisk skolevæsen var i århundreder Vergils hyrdedigtning med »latinlitteraturens måske allerberømteste linjer, begyndelsen af Vergils første hyrdedigt«. ¹⁰ Så fast et tag havde denne ekloge i skoledrengene, at »selv når de blev vækket midt om natten ville de kunne fremsige de

indledende linjer udenad«. ¹¹ Som anført må oversættelsesarbejderne af Peder Jensen Roskilde og Schönau ses i lyset af, at Vergils ekloger også i den højere danske skole var læsestof fra reformationen og flere sekler frem: Således omtales de udtrykkelig i Christian den Sjettes store skolereform fra 1739 og i den skolelovgivning, der udmøntedes 1805-09 ved overgangen til den lærde skole. Derimod indgår de ikke i den lovgivning, der blev den danske latinskoles sidste, Guldbergs Bestemmelser fra 1775, der af Vergil kun påbyder læsning af første, anden og sjette sang af Æneiden. Oehlenschläger fortæller da også i sine erindringer, at han ved den privatundervisning, han frekventerede i et års tid 1796-97, og som skulle lede hen til hans optagelse på universitetet, læste netop de tre sange. ¹² Endog har han udarbejdet en skriftlig oversættelse på heksametre af halvdelen af første sang. ¹³ Oehlenschläger har således kendt sin Æneide. Han har efter al sandsynlighed læst efter C. G. Heynes edition, der i to bind blev genudgivet af Jacob Baden 1778-80 in usum scholarum Daniae ac Norvagiae, en udgave som Oehlenschläger besad i al fald ved sin død. ¹⁴ I betragtning af at første og anden sang af Æneiden befinder sig i første bind, vil det i givet fald være svært at forstå, at han under den idelige læsning af Æneiden ikke skulle have heftet sig ved de første vers af første ekloge, som er de første i hele toms I, især også når man betænker, at han allerede i 1792 i Dyrehaven ved København havde udvalgt sig et bøgetræ, hvori han dette og de følgende ti år hvert år skar et bogstav af sit navn. ¹⁵

Oehlenschlägers oversættelse af Vergil er på enkelte sekvenser nær den første danske heksameteroversættelse af første sang. ¹⁶ Tænkeligt er det, at han har støttet sig til Seidelins eller Lang Nissens prosaoversættelser. ¹⁷ Umuligt er det heller ikke, at han ved denne lejlighed har fået Schönaus Vergil-edition i hænderne, enten uden at vide, at den aldrig var blevet kompletteret med Æneiden (og Georgica), eller måske snarere for ud fra Schönaus oversættelse og kommentering af eklogerne at komme til en dybere forståelse af de fire vers, der, hvad enten de er skrevet af Vergil eller ikke, traditionelt – og således også hos Baden – trykkes umiddelbart foran den egentlige Æneides første vers, med hvilke de udgør en syntaktisk helhed: Som en sfragis giver de fire vers oplysning om Vergils produktion før Æneiden, dvs. om Bucolica og Georgica.

Et indicium på, at Oehlenschläger har kendt ordlyden af de første vers af Vergils første ekloge, finder man i hans fra ungdomsårene stammende gendigtning af Horats' ode I.22

Integer vitae scelerisque purus

når han i strofe tre (citeret efter *Samlede Digte* 1823) siger: ¹⁸

Jeg gik i Morgenrødens Skiær
Engang i dunkle Skov;
De kælne Nattergale slog,
Min Mandoline frem jeg tog
og sang min Amaryllis Lov,
hun, som er mig saa kiær.

der modsvarer strofe tre hos Horats, hvor det hedder:

namque me silva ... in Sabina
dum meam canto Lalagen ...

...
...

to vers, der meget vel kan opfattes som en allusion til hyrden Tityrus' situation i Buc. 1.1-5:

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
silvestrem tenui Musam meditaris avena;

...
... tu, Tityre, lentus in umbra
formosam resonare doces Amaryllida silvas.

Det bemærkelsesværdige er imidlertid, at Oehlenschläger i modsætning til Horats medtager alle de tre momenter, der karakteriserer Tityrus' situation: Skoven, kvinden og musikinstrumentet, herunder at han i modsætning til Horats, men ligesom Vergil benævner kvinden Amaryllis. Navnet kan vel være hentet fra nyere digtning (eg. Søren Terkelsen eller Bellman), men to omstændigheder taler imod. Den ene er, at han netop præsenterer de samme tre momenter som Vergil, det andet at navnet Amaryllis metrisk set egentlig ikke er velanbragt (i den oprindelige formulering – *Digte* 1803 – benævner han kvinden Fiordimona, i en senere – *Digtværker* 1846 – ændrer han navnet til Phylla; kun i 1823 – dvs. i samme edition, hvor *Der er et yndigt Land* for første gang publiceres – taler han om Amaryllis, måske under indflydelse af sin mulige tilbagevendende til Vergils ekloge i forbindelse med arbejdet på fædrelandssangen).

At Oehlenschläger skulle reflektere Schönaus (og derigennem endog muligvis Peder Jensen Roskildes) gengivelse af »patulae ... fagi« i Vergils første ekloge, og i et par andre henseender hele det romerske digt, synes også at have noget for sig, når man nærmere betragter *Der er et yndigt Land* og de omstændigheder, under hvilke digtet blev skrevet.

Også Vergils første ekloge angår digterens hjemsted eller fødested. Hele digtets komposition er anlagt som en antitese: En hyrde må – tvunget af politiske omstændigheder – forlade sit fædreland, en anden, Tityrus, kan – efter at have anråbt magthaverne i Rom – blive i, hvad der fremstår som et utopisk landskab.¹⁹ Det hedder (Buc. 1.1-5):

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
silvestrem tenui Musam meditaris avena;
nos patriae finis et dulcia linquimus arva.
nos patriam fugimus; tu, Tityre, lentus in umbra
formosam resonare doces Amaryllida silvas.

Tityrus kan altså forblive i sin fødeegn: Det fremgår af, at han kan dyrke sin muse under bøgetræets beskyttende dække. Den mulighed har den anden hyrde, der

har mistet sit fædreland, ikke. Tværtimod kan han berette – hvad han nu forstår var et varsel, om at fædrelandet skulle bryde sammen for ham – at han nylig havde set (egge)træer molesteret af lynet (Buc. 1.16-17).

Hele denne tanke, om at fædrelandet består så længe træet bevarer sin beskyttende krone, der hos Vergil antitetisk fremgår straks i digtets begyndelse, ses hos Oehlenschläger i form af en ringkomposition: I første strofes tre første linier hedder det

Der er et yndigt Land,
Det staaer med brede Bøge
Nær salten Østerstrand;

og i 12. og sidste strofes tre sidste vers hedder det

Vort gamle Danmark skal bestaae,
Saalænge Bøgen speiler
Sin Top i Bølgen blaa.

Ved således at lade digtets slutning respondere dets begyndelse fremhæver Oehlenschläger tankegangen ikke mindre tydeligt end Vergil. Desuden bemærker man også, at Vergils markante explicitering af bøgen i allerførste vers finder en lige så vægtig explicitering hos Oehlenschläger, der ved i begge sekvenser at nævne først landet, derpå bøgen og endelig vandet, placerer bøgen i de to linier, der ligger tættest på digtets første og sidste linie, nemlig i den anden og næstsidste, hvorved bøgen også placeringsmæssigt bliver det centrale led i ringkompositionen.

Om man vil, kaster Vergil også lys på anden strofes begyndelse, hvor man ikke kan undgå at notere sig de harniskklædte kæmpers passivitet: »Oehlenschläger's Denmark is definitely *not* on the march. Even the champions of old seem to be busier resting (2.1 »sad«, 2.3 »udhvilede«, »2.5 »hvile«) than fighting...».²⁰ Men heri ligner de ganske Tityrus, om hvem det hos Vergil i allerførste linie netop betones, at han hviler under træet.

På denne baggrund vinder Oehlenschlägers formulering i strofe fem også kontekstuel prægnans, når han siger:

Et venligt Syd i Nord
Er, grønne Danarige,
Din axbeklædte Jord.

Det topografiske aspekt møder man en gang til: Hos Vergil har Tityrus været i Rom for at opnå sin forbliven i fædrelandet. Herunder gjorde Tityrus den iagttagelse, at Rom var en by, der hævdede sig over andre byer (Buc 1.24-25):

verum haec tantum alias inter caput extulit urbes
quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Cf. her Oehlenschläger, der i strofe 10 siger:

Ei stor, vor Fødestavn,
Dog hæver sig blandt Stæder
Dit stolte Kiøbenhavn.

Formuleringen er tæt på Vergils. Bemærkelsesværdigt er det – derfor – også, når Oehlenschläger straks efter expliciterer en specifik sammenligning mellem København og Rom:

Til bedre By ei Havet kom,
Ja ingen Flod i Dalen,
Fra Trondhiem og til Rom.

Måske skal denne sammenligning tjene som folie for den danske konge: Hvor hyrden Tityrus hos Vergil finder rodnng for sit fædreland gennem sit møde med Octavian (dvs. den senere kejser Augustus) i Rom, hylde kong Frederik straks efter, at Oehlenschläger i strofe ti har tilkendt København sejren over Rom. Således læst overgår kong Frederik endog Augustus.²¹ At man kan læse en sådan mandjævning ind i teksten ses også af selve formuleringen af hyldesten til Frederik (strofe 11.4-6):

Kong Fredrik ligner Fredegod:
Hvor er en bedre Fyrste,
Af bedre Helteblod?

Endelig endnu eet: Hele denne romerske baggrund for *Der er et yndigt Land* antydes også af, at Oehlenschläger tillagde digtet en devise på latin.

Det har en overgang været hævdet, at Oehlenschläger indsendte sangen til den komite, der i 1818 skulle udpege en fædrelandssang (hvorfor han efter konkurrencens bestemmelser for at sikre anonymiteten skulle tilføje sangen et motto, der tillige skulle anføres på den forseglede navnekuvert).²² Denne tanke er nu forladt.²³ Når han ved udgivelsen af digtet i 1823 har tillagt sit digt en devise, kan det derfor snarere opfattes som et bevidst ønske om, at man skulle se digtet i relation til konkurrencen. I modsætning til et motto, der i den egentlige konkurrence blot skulle tjene et praktisk formål, bliver Oehlenschlägers devise imidlertid et faux pas, hvis den ikke – trykt som den er sammen med digtet – indgår i en organisk helhed med dette.

Den latinske devise lyder således:

Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet

et citat fra Vergils digtverven Horats (ode 2.6), et digt, der som Vergils handler om glæden ved hjemstavnens frem for ønsket om at rejse til fjerne steder. Således modsvarer devisen udmærket digtet. Dermed være dog ikke alt sagt. Når Oehlenschläger vælger en formulering af Horats snarere end af Vergil, skyldes det

nemlig formentlig flere omstændigheder. Det kan være foranlediget af, at også Peder Jensen Roskilde lod titelbladet til sin oversættelse af Vergils hyrdedigte pryde med et dictum af Horats («omne tulit punctum qui miscuit utile dulci»). Nok så væsentligt er det imidlertid snarere, at Horats' formulering, hvad angår det specifikke formål, er langt mere prægnant, end hvad Oehlenschläger måtte kunne finde i Vergils hyrdedigtning af sekvenser egnede til at bruges som devise. Hertil kommer, at Oehlenschläger givetvis gerne ville sløre sin afhængighed af Vergil, for så vidt som et motto baseret på Vergils *Bucolica* – og især da første ekloge – overhovedet ville være for håndfast poetisk set. På den anden side er selve dette moment, at han i det hele taget vælger et latinsk motto, tilmed formuleret af Horats, der adresserede to af sine odes til Vergil og i en tredje (Ode I.3.8) betegner Vergil som halvdelen af sin sjæl, »animae dimidium meae« (og som Oehlenschläger måske selv knytter nærmere til Vergil ved at explicitere Amaryllis i sin Horats-oversættelse), et smukt tegn på, at Oehlenschläger på ingen måde ønskede at dølge sin inspiration til visse dele af digtet.

At disse dele netop kun skulle være dele, skyldes bl.a. – men selvfølgelig ikke kun – at Oehlenschläger i affattelsen af digtet primært måtte orientere sig efter de i tiden liggende forestillinger om en nationalsang, in casu (ønskede at) benytte det regelsæt komiteen havde konstitueret til konkurrencen om en ny fædrelandssang, nemlig at »Digtets Hovedemner maatte vel være Kjerlighed til Fædrelandet og Troskab imod Kongen. Det maatte passe til alle Tider og for alle Stænder, ikke være for langt, men kraftigt og sielsbegeistrende«. ²⁴

Tilslidst er der blot grund til at bemærke, at Oehlenschläger i sin forkortede udgave af digtet (1846), hvor han lod blot 6 strofer tilbage af de oprindelige 12 (nemlig strofe 13, 5-6 og 12), beholdt de væsentligste af de passager, der pegede hen mod den romerske inspiration, dog undtaget prioriteringen af København på Roms bekostning.

Noter

1. Således skriver Oehlenschläger ved ankomsten til Rom 10.4.1809, cf. Adam Oehlenschläger: *Wallfahrt nach Rom. Ein Tagebuch im Jahre 1809*. Dechfrieri und erläutert von Povl Ingerslev-Jensen, Herning 1974, p. 213.
2. Hans Kuhn: *Defining a Nation in Song. Danish patriotic songs in songbooks of the period 1832-1870*, København 1990, p. 127.
3. Hugo Matthiessen: *Det gamle Land. Billede fra Tiden før Udskiftningen*, København 1942, p. 171.
4. *Vergils Bucolica*, oversat 1639 af Peder Jensen Roskilde (udg. af V.J. von Holstein Rathlou), København 1909.
5. Om Vergiltraditionen i Danmark i det hele taget, cf. F. J. Billeskov Jansen: »Vergil i Danmark og Norge« i hans *Liv og Lærdom. Kapitler af Dansk Videnskabs Historie*, København 1983, pp. 103-120.
6. *Publ. Virgilii Maronis Verker, Bucolica, eller Hyrde=Vers, Georgica, eller*

Bonde=Verks Bøger, Æneis, eller et Heroisk Poema, i Trende Parter deelte ... ved Friderich Christian Schönau, Første Bind, København 1753.

7. *Ibid.* p. 3.
8. For sammenligningens skyld skal her citeres de forskellige oversættelser af Vergil Buc. 1.1:
Peder Jensen Roskilde (1639):
Du Tityre, som ligger ned
I Skyggen under Bøgen bred
Anders Thrane (1709):
O lade Tityre, som under takte Bøge
Fr. Chr. Schönau (1753):
Min kiære Tityre! du ligger og løier dig under Skyggen af den brede Bøg
Svend Hvistendal Wold (1781):
I Skjul af viide Bøg udstrakt, Tityr, saa stille
L. A. Oftedahl (1809):
Tityrus! Du hviler her i Ly under Bøgens vide Krone
Simon Meisling (1814):
Tityrus! du i din Ro, under Ly af det hvælvende Bøgræ.
(let omformuleret 1817):
Tityrus! du i din Mag under Lyc af de hvælvede Bøge,
Johannes Loft (1948):
Tityrus, der sidder du saa mageligt lænet til Bøgen
9. Schönau, p. 464.
10. Karsten Friis-Jensen & Minna Skafte Jensen, i: *Dansk litteraturhistorie 2. Lærdom og magi 1480-1620*, København 1984, p. 421.
11. *Ibid.* p. 421.
12. *Oehlenschlägers Erindringer I*, København 1850, p. 85.
13. *Ibid.* p. 139.
14. *Bibliotheca Oehlenschlägeriana*, udgivet af Povl Ingerslev-Jensen, København 1967, p. 41.
15. V. J. Brøndegaard: *Folk og flora. Dansk etnobotanik 2*, København 1987, p. 37.
16. Først omkring 1790 begynder man i Danmark at oversætte antikke heksameterdigte med bibeholdelse af det originale metrum. Vedrørende Æneiden er der fra 1790'erne kun grund til at nævne J.C.Hedegaards oversættelse af første sang, vers 85-128 (fra april 1796), cf. Kai Møller Nielsen: *Homeroversættelser og Heksameterdigte. Linjer gennem den danske litteraturs historie*, Odense 1974, pp. 66-69.
17. Om Seidelin og Lang Nissen, cf. Billeskov Jansen, p. 114.
18. Adam Oehlenschläger: *Samlede Digte I*, p. 80.
19. Cf. e.g. Robert Coleman: »Tityrus and Meliboeus«, *Greece & Rome* 13 (1966), pp. 79-97.
20. Kuhn, p. 128.
21. Man sammenligne Schönau, indledning p. 8, hvor han dedicerer sit værk til Kong Frederik den Femte: »Og da denne Guddomelige Poet Virgilius ved dette sit Poetiske Verk fandt saa stor en Naade hos den Romerske Augustum, at han loed falde een Naade=Straale paa ham efter en anden, saa smigrer jeg

mig af det Haab, at Deres Majestet som den Nordiske Augustus vilde fra sin Majestetiske Throne kaste en Naade=Straale ned til Virgiliis Danske Tolk og Oversætter, ja Store Konge! Lad Skribenterne til Skyerne opløfte deres Augustum, vi eie en Augustum i vor uskatterlige mageløse Kong Friderich, som vi kand sætte imod hiin Augustus«. Nuvel, Oehlenschlæger taler om Frederik den Sjette. Oehlenschlæger kan naturligvis godt have hentet inspiration her, på den anden side er den slags sammenligninger en typisk topos.

22. Hans Brix: »Der er et yndigt Land«. *Analyser og Problemer. Kritiske Undersøgelser*, VI, København 1950, pp. 148-153; id.: *Digterne og Fædrelandet*, København 1942, pp. 57-64.
23. Flemming Conrad: »Konkurrencen 1818 om en dansk nationalsang«, i: *Dansk Identitetshistorie 2* (redaktion Ole Feldbæk), København 1991, pp. 150-252.
24. *Ibid.* p. 154.

Svend Lindahl